

DAG EN NACHTVLINDERS TALUD A4 2016

citroenvlinder

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

KNNV afdeling Delfland
Postbus 133
2600 AC DELFT
afdelingDelfland@knnv.nl
www.knnv.nl/afdelingDelfland
twitter: KNNVafdDelfland
facebook: KNNV-afdeling-Delfland

Inhoudsopgave

	pagina
1. Inleiding	3
2. Samenvatting	3
3. Methode	4
4. Resultaten dagvlinders	5
5. Resultaat nachtvlinders	6
6. Resultaat microvlinders	7
7. Trendbeelden	8
8. Conclusie dagvlinders	8
9. Conclusie nachtvlinders/microvlinders	9
10. Aanbevelingen beheer	9.
11. Jaarlijst dagvlinders	10
12. Jaarlijst nachtvlinders	11
13. Jaarlijst microvlinders	12

Auteur : Leo Poot
Veldwerk: Leo Poot
Foto's : Leo Poot

Copyright: KNNV afdeling Delfland, 2017
Referentie: Dag en nachtvlinders Talud A4 2016, KNNV afdeling Delfland, 2017
Overname van delen van de tekst is toegestaan onder bronvermelding.

1. Inleiding

Waarnemingen, data, aanbevelingen beheer in de locatie Talud A4 gelegen tussen Kerkpolderweg en Sophie van der Wouwpad, strekkend van Gaag-aquaduct tot viaduct Kruithuisweg A4 (km hok 37-15-13), zijn in dit verslag weergegeven. De route is in totaal 1200 meter lang en verdeeld in 2 sectoren van elk 600 meter. Beide sectoren hebben een aarden wal (± 2 meter hoog) evenwijdig met de snelweg, tussen aarden wal en grenzend aan een sloot ligt een talud van ± 20 meter breed. Zowel de taluds als de aarden wal kenmerkt een biotoop wat nu voor een groot deel uit ruigte met riet en grassen en in mindere mate wat kruidachtigen, kruisbloemigen en vlinderbloemigen bevat. De sector (oost) bestaat uit 2 segmenten te weten een segment van 200 meter met bosschages grenzend aan de Rijksstraatweg en eerder genoemd talud van 400 meter. Deze oostelijke sector wordt over de gehele lengte begrensd door een brede strook van 10-50 meter begroeid met o.a., eik, wilg, berk, sleedoorn, meidoorn, hazelaar, kornoelje, vlier, vogelkers, gescheiden door het kerkpolderpad met het Kerkpolderpark. De sector (west) bestaat uit 3 segmenten, grenzend aan afslag A4 (Kruithuisweg) en Sophie van der Wouwpad, er ligt een poel omringd met bomen/heesters o.a., wilgen, sleedoorn, Spaanse aak, meidoorn etc. en rietopslag, een bult van ongeveer 50 x 200 meter ruigte. Grenzend aan fietspad en rijksstraatweg het tweede segment met aanplant van eerder genoemd struik/heester materiaal en dan de eerder genoemde strook talud van een 400 meter. Met de beheerder van de locatie (RWS) zijn afspraken gemaakt (over sector west) over het maai-beheer, zodat er nu één maal in het jaar gefaseerd wordt gemaaid in overleg met de monitor.

2. Samenvatting

Er werden 129 dagvlinders op naam gebracht uit 14 soorten, de aantallen waren zeer laag en van sommige soorten werd maar één imago gezien. Alleen van de citroenvlinder werd nog voldoende ei afzet en rupsen gevonden om te spreken van een populatie. Ook de bedreigde argusvlinder werd in de locatie niet meer gevonden. De biotoop heeft zich na de ingrepen van Tenneset (hoogspanningsmasten) niet meer herstelt en is vooral verdringing door riet en grassen niet meer geschikt voor de meeste soorten dagvlinders. De trend is dan ook zeer sterk dalende m.b.t. aantallen en soorten en er zijn geen bewijzen gevonden (behoudens citroenvlinder) van levensvatbare populaties.

Ook voor de nachtvinders (macro) zijn de resultaten zeer negatief, 88 vlinders werden gedetermineerd uit 31 soorten welke bijna allemaal in de maand augustus werden gezien? Ook bij deze groep vlinders geldt dat bij een aantal soorten maar één imago werd gezien. Alleen van de hagedoornvlinder en sint-jacobsvlinder werd nog ei afzet of rupsen gevonden die duiden op een nog aanwezige populatie. Wel werd nog een vlinder gespot van de zeldzame groot-hoefbladboorder die waarschijnlijk nog gedijt op de bult in het westelijk deel van deze locatie waar veel groot-hoefblad groeit. De openstelling van de A4 en het ontsteken van de verlichting in 2013 op dit oudere gedeelte van de A4 heeft een desastreus effect op de voortplanting van nachtvinders. De trend is hier dan ook zeer sterk dalende voor de aantallen en soorten.

Bij de microvlinders werden 84 vlindertjes op naam gebracht, samen met gevonden bladmijsjes komen we op 24 soorten. Vergeleken met seizoen 2013 zien we bij de aantallen een daling van 84% en een soortafname van 35,8%. Een trendlijn kan bij deze groep niet worden berekend vanwege te weinig data uit vorige seizoenen. Vermoedelijk zijn de factoren genoemd bij de nachtvinders ook van toepassing bij de sterke afname van de microsoorten.

3. Methode

Het monitoren werd gedaan volgens de standaard monitoring voor dagvlinders, hierbij wordt in een denkbeeldige kooi van 5x5x5 meter alle vlinders geteld met vermelding van de soort. Incidenteel worden vlinders gevangen voor determinatie in geval van soorttwijfel en direct weer vrijgelaten. De intentie is om minstens 1 keer per maand in het vlinderseizoen bij zonnig weer en weinig wind, minder dan 4 Beaufort, te tellen. Ook werd er gezocht naar ei afzet en rupsen op de in de locatie mogelijk geschikte waardplanten. De monitoring route is 1200 meter lang en verdeeld in 2 sectoren van elk 600 meter.

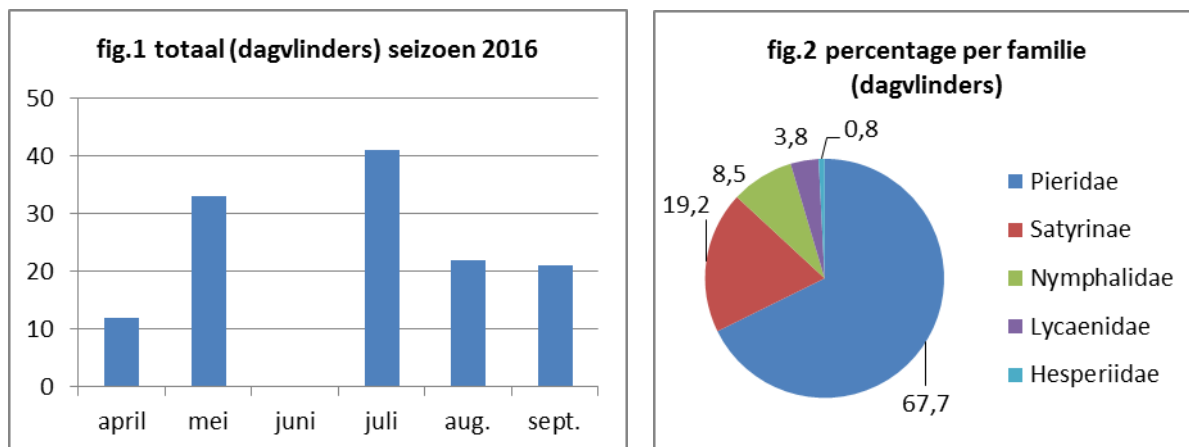
Het monitoren van de nacht (macro) en microvlinders gebeurt door de locatie ten minste twee maal per maand te bezoeken als de weersomstandigheden dat toelaten. In de maanden januari, februari, maart, november en december werd er niet gemonitord. Er werd geteld bij gunstige omstandigheden, windkracht niet hoger dan 4 Beaufort, geen neerslag en nevel en temperaturen niet onder de 4°C. Er werd gebruik gemaakt van een lichtval met HPL en ML lampen gedurende 4-5 uur per bezoek, hierbij werden alle imago's welke op het laken (verlicht door de lampen) en directe omgeving waar het lichtschijnsel een invloed heeft, geteld en gedetermineerd. In het najaar werd er naar sporen gezocht van de blad minerende soorten. Vlinders die niet direct op naam konden worden gebracht werden gefotografeerd en incidenteel gevangen, in die gevallen waarbij determinatie onzeker bleek werd expertise ingewonnen bij de heer J. Scheffers een autoriteit in de Lepidoptera (micro's).

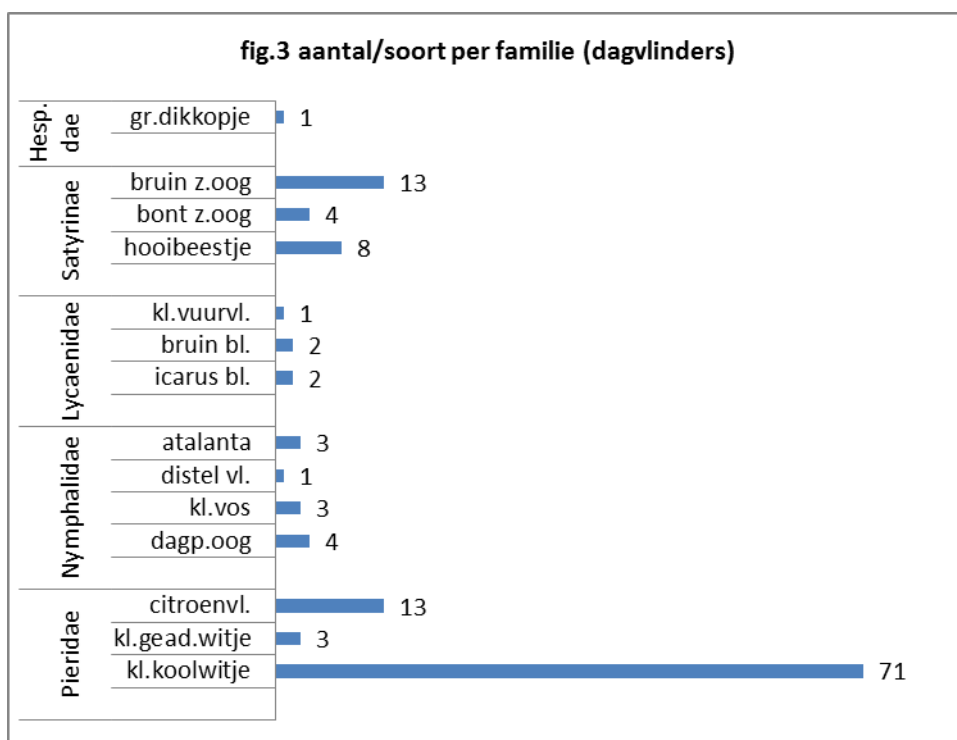
groot-hoefbladboorder

4. Resultaat dagvlinders

In het seizoen 2016 werden 129 dagvlinders op naam gebracht (index $i=T/ab$ 18,4 SD11,6), zie fig.1 en de jaarlijst. In juni werd er t.g.v. de weersomstandigheden niet gemonitord.

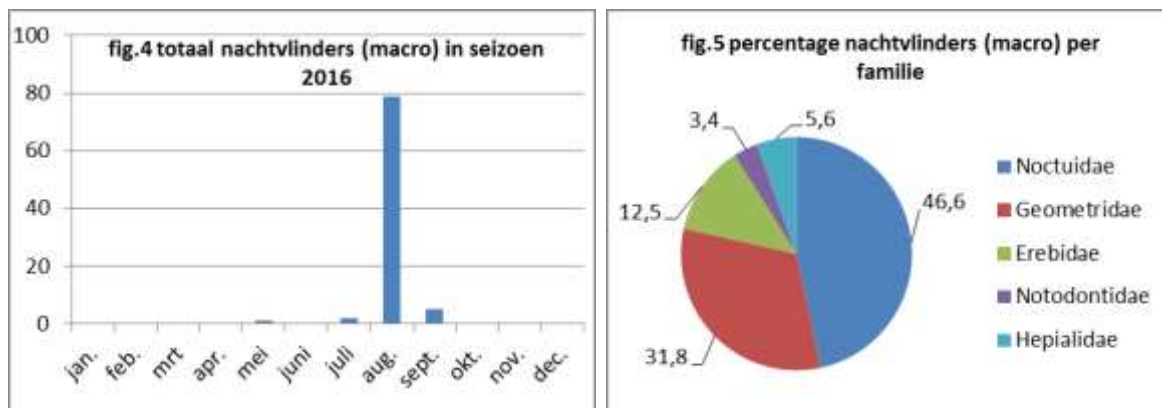
De hoogste aantallen dagvlinders werden gezien in de familie Pieridae op afstand gevolgd door de Satyrinae en Nymphalidae, de aantallen uit elke familie waren zeer laag en beperkten zich in een aantal families tot enkele of slechts één enkel imago per soort, zie fig.3.

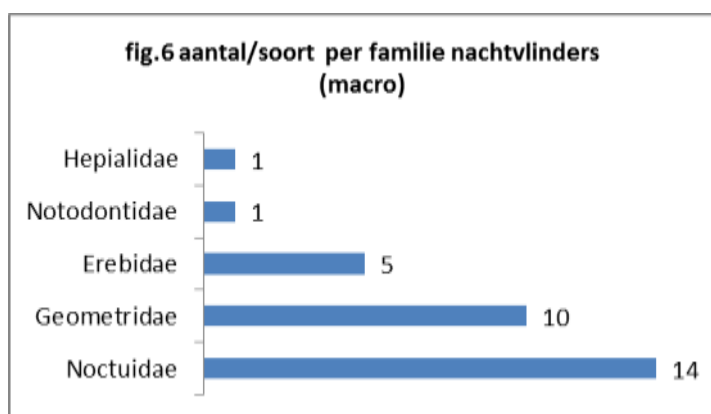
Uit de families werden totaal 14 soorten gedetermineerd waarbij aangemerkt dat voor alle soorten, behoudens van het klein koolwitje, bruin zandoogje en citroenvlinder, maar enkele of slecht één vlinder werd waargenomen!

5. Resultaat nachtvinders

In seizoen 2016 werden 88 nachtvinders op naam gebracht (index $i=T/ab$ 17,6 SD28,3), in juni werd er niet gemonitord i.v.m. de weersomstandigheden, zie fig.4. De minst lage aantallen werden gezien in de families Noctuidae en Geometridae waarvan de soorten gamma-uil en hagedoornvlinder in hoofdzaak verantwoordelijk zijn, fig.5. Uit de overige aangetroffen families zijn de aantallen zeer laag waarbij bij een aantal soorten slechts één vlinder werd gezien, zie ook fig.6. Opvallend is de piek in de maand augustus waarin zo goed als het totale seizoen aantal werd gezien. Hiervan kon geen oorzaak worden achterhaald!

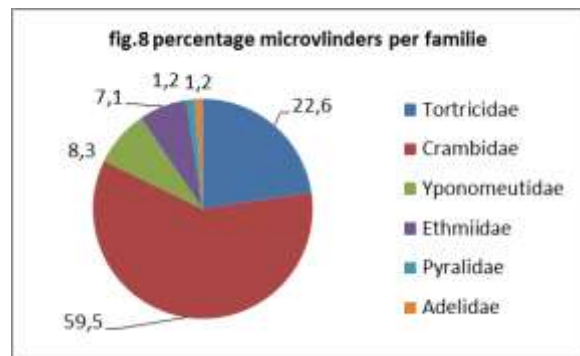
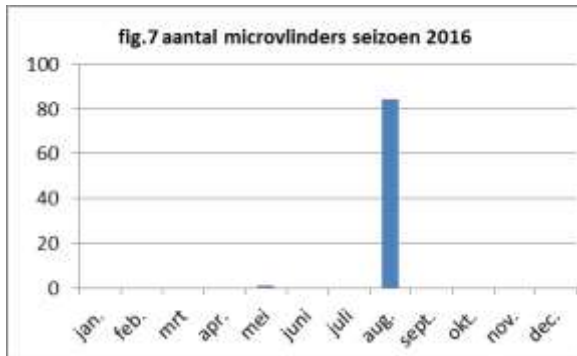

Het aantal soorten uit alle aangetroffen families was 31 wat een afname van zo'n 50% betekent vergeleken met seizoen 2015. In fig.6 is te zien dat bij een aantal families de soorten beperkt zijn tot 1 imago. Ook werden imago's uit de families Sphingidae, Lasiocampidae, Nolidae en Drepanidae sinds 2013 niet meer gezien!! Er werd gericht gezocht naar ei afzet en de aanwezigheid van rupsen in de locatie, alleen van de soort sint-jacobsvlinder werden voldoende rupsen gevonden om te spreken van een populatie, opmerkelijk is dat er in het seizoen maar één vlinder van de soort werd gezien. Waarschijnlijk zijn de vlinders, voor het nectaraanbod naar het aangrenzende nieuwe talud gezworven, maar aangezien daar de waardplant bijna niet voorkomt voor ei afzet weer naar de oude locatie zijn gekeerd daar sint-jakobskruiskruid hier nog wel in voldoende mate aanwezig is.

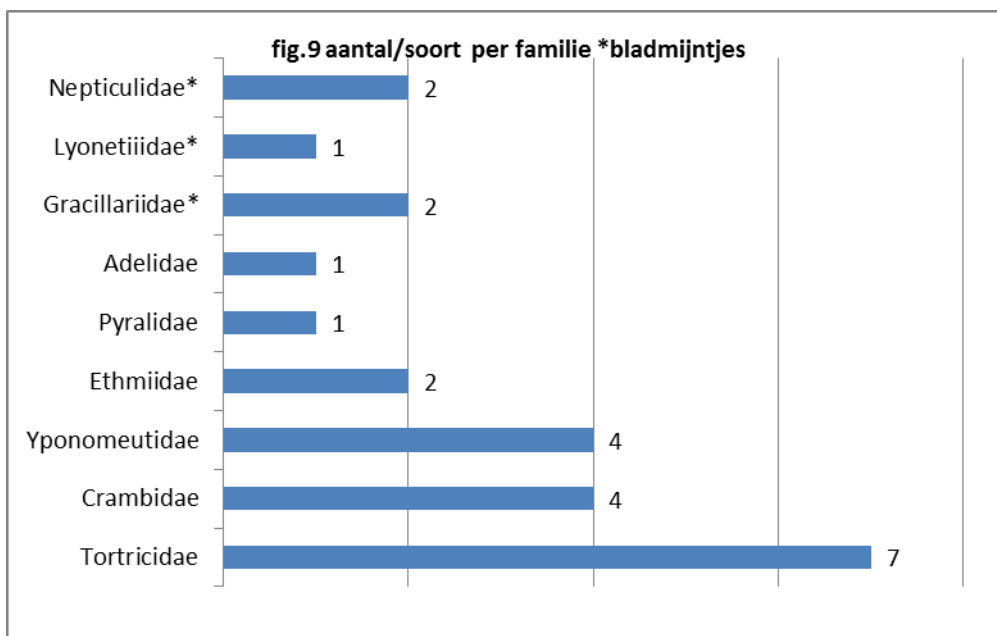

6. Resultaat microvlinders

In seizoen 2016 werden 84 microvlinders (vlinder imago) gedetermineerd uit totaal 6 families, ook bij deze groep is die opmerkelijke piek te zien in augustus, zie fig.7. Uit de familie Crambidae werden de meeste vlinders gezien welke bijna geheel op het conto kwamen van twee soorten (kroosvlindertje en duikermotje), fig.8.

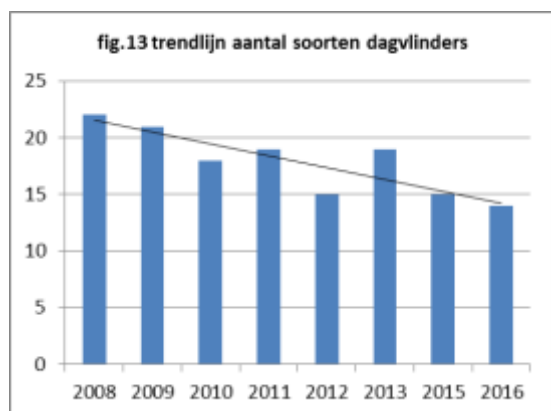
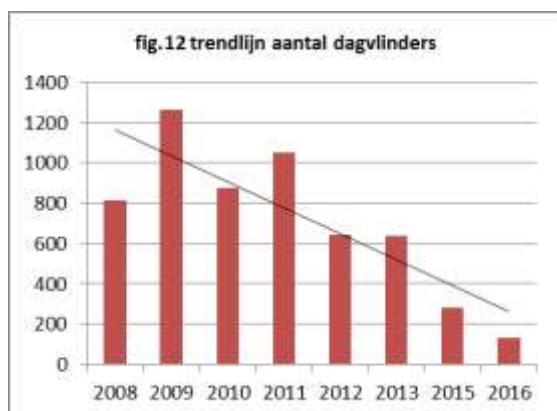
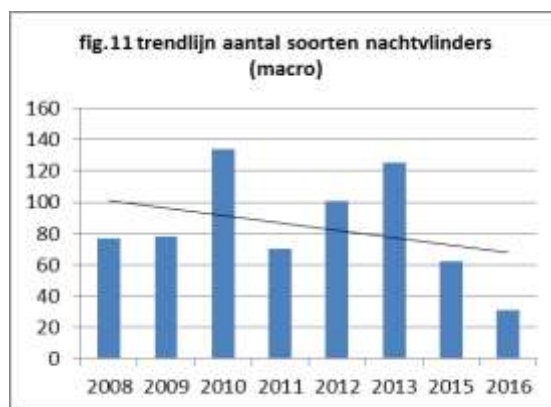
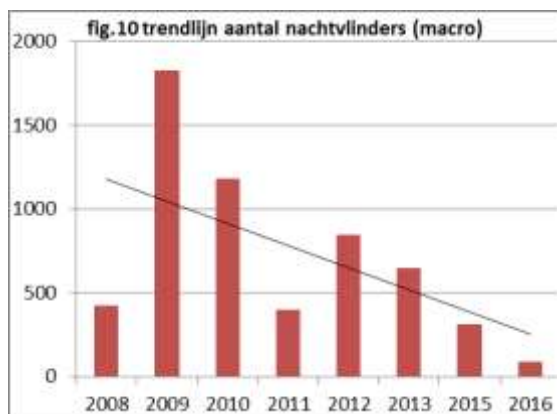

Samen met de mijntjes en rupsjes konden we uit totaal 9 families 24 soorten determineren, de meeste soorten zagen we bij de Tortricidae, de soorten die op de vondsten van mijntjes uit de families werden gedetermineerd zijn in de figuur met een * aangegeven, fig.9. Zie ook de jaarlijst. Vergelijken met de resultaten uit 2013 zien we ook bij de micro's een dramatische afname van aantallen, soorten en ontbreken van soorten uit 2 families. De procentuele afnames zijn respectievelijk 84%(aantal) 35,8% (soorten).

7. Trendbeelden

Zowel bij de dag en nachtvlinders is de trend in aantallen en soorten sterk dalende als gevolg van milieu invloeden. Voor de dagvlinders is het vernietigen van de biotoop door Tennet (aanleg hoogspanningsmasten) de oorzaak van de trend, de toen aanwezige populaties zijn nooit meer hersteld. De openstelling van de A4 heeft geleid tot lichtvervuiling en waarschijnlijk ook stikstofdepositie met een desastreus effect op de populaties nachtvlinders in de locatie, zie figuren 10,11,12 en 13.

8. Conclusie dagvlinders

De teloorgang van deze locatie met betrekking tot de vlinderstand zet ook in 2016 door, nog niet eerder werden er sinds de inventarisatie (2008) en start monitoring (2009) zulke lage aantallen vlinders en soorten gezien. Bij een aantal soorten werden maar enkele of slechts één vlinder gezien. Ook het zoeken naar ei afzet en het voorkomen van rupsen geeft geen reden tot optimisme dat het nog goed gaat komen in deze locatie. Helaas geldt dat ook voor de argusvlinder waarvan dit seizoen geen enkel imago werd gevonden. Slechts bij vier soorten, citroenvlinder, hooibeestje, bruine zandoog en klein koolwitje) werd er ei afzet gevonden, waarbij aangemerkt moet worden dat de koolwitjes echte zwervers zijn dus niet locatie gebonden voor voortplanting. Slechts van drie soorten werd een enkele rups gedetermineerd, citroenvlinder, bruine zandoog en koolwitje. We mogen dan ook concluderen dat er alleen nog een populatie van de citroenvlinder aanwezig is, van de overige soorten is er te weinig bewijs dat er nog levensvatbare populaties zijn, de aantallen en summiere ei afzet en afwezigheid rupsen staven deze conclusie.

Bekijken we de trend van de aantallen getelde vlinders over de periode van inventarisatie en monitoring tot en met seizoen 2016 dan is deze sterk dalende. De verwoesting door Tennet in 2011 van de toen ideale biotoop lijkt zich niet meer te herstellen waardoor verruiging met grassen en riet een zodanige vorm heeft aangenomen dat er alleen nog voor een enkele soort overlevingskansen zijn. Het monitoren op dagvlinders zal dan ook niet meer uitgevoerd worden in deze locatie, incidenteel zal er nog gekeken worden hoe de situatie is, mogelijk dat het inzaaien met bloemenrijk mengsel van het talud in het nieuwe gedeelte van de A4 nog van invloed zijn zal (Honey Highway project) in de toekomst voor sommige soorten.

9. Conclusie nachtvlinders

De effecten van de lichtvervuiling en openstelling van de nieuwe A4 door Midden Delfland zijn in de locatie catastrofaal voor de populaties nachtvlinders. Doordat de locatie in de nacht baad in een zee van licht komt de voortplanting van de meeste soorten tot stilstand daar de vrouwtjes geen feromonen meer uitscheiden en er zodoende geen mannetjes meer worden gelokt. Waarschijnlijk draagt stikstofdepositie in de beplanting, door de openstelling van de A4, nu ook negatief bij aan de sterfte van de rupsen. We moeten helaas concluderen dat het ontbreken van families en de almaar dalende aantallen vlinders en soorten van de afgelopen jaren, alsmede het ontbreken van tekenen van voorplanting de locatie voor nachtvlinders niet meer geschikt is. Monitoring van de nachtvlinders heeft daardoor geen zin meer en zal worden gestaakt, wel zal er nog incidenteel gekeken worden naar het voorkomen van vlinders, wel moet het maaibeleid door RWS worden gecontinueerd daar er nog altijd de zeldzame groot-hoefbladboorder voorkomt en het één van de locaties is waar de waardplant van de sint-jacobsvlinder nog in voldoende mate groeit.

9. Conclusie microvlinders

Ook bij de microvlinders zien we als we de situatie uit 2013 met die van 2016 vergelijken een dramatische afname van aantallen en soorten. Een trend kunnen we nog niet vaststellen daar we van deze groep nog te weinig data hebben voor een trendberekening. Wel mogen we aannemen dat de situatie niet anders is dan die van de nachtvlinders (macro), de negatieve milieu factoren genoemd bij de nachtvlinders (macro) hebben meer dan waarschijnlijk dezelfde effecten op de populaties van deze groep Lepidoptera. Monitoring van de microvlinders zal dan ook niet worden gecontinueerd, wel zullen net als bij de dag en nachtvlinders in het vliegseizoen incidenteel gekeken worden naar de aanwezigheid van vlinders.

10. Aanbevelingen beheer

Continuering maaibeheer door RWS daar dit één van de weinige locaties is waar Jacobskruiskruid jaarrond, door de fasering in maaien blijft staan. De bult grenzend aan de poel 1 maal per 5 jaar gefaseerd maaien om de nog aanwezige zeer zeldzame groot-hoefbladboorder (*Hydraecia petasitis*) voor uitsterven te behoeden in deze locatie. Uitschakelen van de verlichting rijksweg A4 in de nacht vanaf Rijksstraatweg tot afslag Kruithuisweg, nodig voor herstel van populaties!!

kleine zwarwitmot

11. Jaarlijst Talud A4 dagvlinders 2016

Familie	soort	soort	vlinder	eiafzet	rups	waardplant
Pieridae	Pieris rapae	klein koolwitje	71	+	11	kruisbloemigen
	Pieris napi	klein geaderd witje	3	o	o	kruisbloemigen
	Gonepteryx rhamni	citroenvlinder	13	+	o	sporkehout
Nymphalidae	Aglais io	dagpauwoog	4	o	o	grote brandnetel
	Aglais urticae	kleine vos	3	o	o	grote brandnetel
	Vanessa cardui	distelvlinder	1	o	o	akkerdistel/U.dioica
	Vanessa atalanta	atalanta	3	o	o	grote/kleine br.netel
Lycaenidae	Polyommatus icarus	icarusblauwtje	2	o	o	rode klaver
	Aricia agestis	bruin blauwtje	2	o	o	kleine ooievaarsbek
	Lycaena phlaeas	kleine vuurvlinder	1	o	o	zuring spp
Satyrinae	Coenonympha pamphilus	hooibeestje	8	+	o	div.grassen
	Pararge aegeria	bont zandoogje	4	o	o	div.grassen
	Maniola jurtina	bruin zandoogje	13	+	2	div.grassen
Hesperiidae	Ochlodes sylvanus	groot dikkopje	1	o	o	div.grassen

12. Jaarlijst Talud A4 nachtvinders 2016

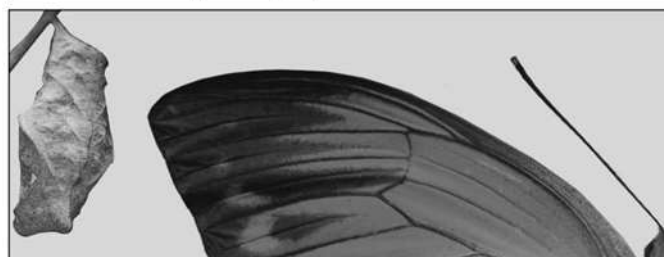
Familie	soort	soort	vlinder	eiafzet	rups	waardplant	
Noctuidae	<i>Apamea crenata</i>	variabele grasuil	1	o	o	kropaar	
	<i>Atethmia centrigo</i>	essengouduil	2	o	o	gewone es	
	<i>Autographa gamma</i>	gamma-uil	12	o	o	kruidachtigen	
	<i>Chrysodeixis chalcites</i>	turkse uil	3	o	o	kruidachtigen	
	<i>Diachrysa chrysitis</i>	koperuil	2	o	o	brandnetel/ak.distel	
	<i>Diarsia rubi</i>	gewone breedvleugeluil	2	o	o	Zuring spp	
	<i>Hoplodrina octogenaria</i>	gewone stofuil	1	o	o	muur/zuring	
	<i>Hydraecia petasitis</i>	groot-hoefbladboorder	1	+	o	groot hoefblad	
	<i>Mesapamea secalis</i>	halmrupsvlinder	1	o	o	kropaar	
	<i>Mesoligia furuncula</i>	zandhalmuiltje	3	o	o	div.grassen	
	<i>Mythimna albipuncta</i>	witstipgrasuil	1	o	o	div.grassen	
	<i>Noctua janthe</i>	open-breedbandhuism.	4	o	o	div.bomen/struiken	
	<i>Ochropleura plecta</i>	haarbos	2	o	o	kruidachtigen	
	<i>Xestia c-nigrum</i>	zwarte-c-uil	6	+	o	harig wilgenroosje	
	Geometridae	<i>Acasis viretata</i>	groene blokspanner	1	o	o	sporkehout/korn.
		<i>Cabera pusaria</i>	witte grijsbandspanner	1	o	o	els/eik
		<i>Chiasmia clathrata</i>	klaverspanner	1	o	o	rode klaver
<i>Epirrhone alternata</i>		gewone bandspanner	3	o	o	kleefkruid	
<i>Eupithecia centaureata</i>		zwartvlekdwergspanner	2	o	o	duizendblad	
<i>Eupithecia tripunctaria</i>		schermbloemdwergsp.	1	o	o	fluitekruid/bekl.	
<i>Hydriomena furcata</i>		variabele spanner	1	o	o	wilg	
<i>Lomaspilis marginata</i>		gerande spanner	1	o	o	wilg	
<i>Macaria alternata</i>		donker klaverblaadje	1	o	o	liguster	
<i>Opisthograptis luteolata</i>		hagedoornvlinder	16	o	+	hazelaar	
Erebidae	<i>Tyria jacobaeae</i>	sint-jacobsvlinder	1	o	100	jacobskruiskruid	
	<i>Arctia caja</i>	grote beer	0	o	1	ridderzuring	
	<i>Herminia tarsipennalis</i>	lijnsnuituil	1	o	o	eik	
	<i>Hypena proboscidalis</i>	bruine snuituil	6	o	o	brandnetel	
	<i>Phragmatobia fuliginosa</i>	kleine beer	4	o	1	jacobskruiskruid	
Hepialidae	<i>Triodia sylvina</i>	oranje wortelboorder	4	o	o	o	
Notodontidae	<i>Thaumatopoea process.</i>	eikenprocessierups	3	o	o	eik	

13. Jaarlijst Talud A4 microvlinders 2016

Familie	soort	soort	vlinder	mijn	rups	waardplant
Tortricidae	Acleris variegana	witschouderbladroller	1	o	o	meidoorn/sleedoorn
	Celypha lacunana	brandnetelbladroller	4	o	+	lijsterbes/brandnetel
	Epinotia nisella	variabele oogbladroller	2	o	o	wilg
	Epinotia ramella	gemarmerde oogbladroller	1	o	o	populier
	Eupoecilia angustana	gewoon smalsnuitje	2	o	o	duizendblad
	Hedya salicella	pinguintje	4	o	o	wilg
	Pandemis heparana	leverkleurige bladroller	5	o	o	wilg/lijsterbes
Ethmiidae	Ethmia quadrellella	kleine zwartwitmot	1	o	o	smeewortel
	Ethmia bipunctella	grote zwartwitmot	5	o	o	o
Pyrilidae	Hypsopygia glaucinalis	tweelijnmot	1	o	o	o
Adelidae	Adela reaumurella	smaragdlangsprietmot	1	o	o	eik
Gracillariidae	Parornix finitimella	sleedoornzebramot	o	1	o	sleedoorn
	Phyllocnistis saligna	wilgenslakkenpoormot	o	50	o	schietwilg
Lyonetiidae	Lyonetia clerkella	hangmatmot	o	3	o	sleedoorn
Nepticulidae	Stigmella ulmivora	iepenmineermot	o	3	o	ruwe iep
	Stigmella floslactella	hazelaarmineermot	o	1	o	hazelaar
Yponomeutidae	Yponomeuta evonymella	vogelkersstippelmot	2	o	12	vogelkers
	Yponomeuta sedella	hemelsleutelstippelmot	1	o	o	hemelsleutel
	Yponomeuta rorrella	wilgenstippelmot	2	o	31	schietwilg
	Yponomeuta cagnagella*	kardinaalsmutsstippelmot	2	o	o	kardinaalsmuts
Crambidae	Agriphila straminella	blauwooggrasmot	2	o	o	grassen
	Agriphila tristella	variabele grasmot	6	o	o	grassen
	Acentria ephemerella	duikermot	31	o	o	o
	Cataclysta lemnata	kroosvlindertje	11	o	o	o

* niet te onderscheiden van *Y.malinellus* en *padella*

Bij ons kun je je ontpoppen.

Tot iemand die van de natuur geniet. Of haar bestudeert en beschermt. De KNNV maakt je wegwijs in de natuur.

www.knnv.nl/afdelingDelfland